

DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2024-52-7>

УДК 631.16(477)

*Тулущ Л.Д., к.е.н., старший науковий співробітник, доцент
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

tulush@ukr.net

ORCID: 0000-0002-3922-5245

Трусова Н.В., д.е.н., професор

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

trusova_natalya5@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9773-4534

ГЕОЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Анотація. В статті досліджуються трансформаційний перебіг подій щодо зміни вектору розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі в умовах геоекономічного простору України. Проведений детальний аналіз зовнішньої торгівлі України з ЄС та визначено видову структуру експорту продукції агропродовольчої галузі. Наведено географічну структуру фінансової системи України за рівнем забезпечення суб'єктів агропродовольчої галузі України власними заощадженнями. Розраховано вплив валютних ризиків на експорт зернових культур в середньому на одного суб'єкта агропродовольчої галузі України. Представлено структуру джерел формування фінансово-кредитної системи агропродовольчої галузі України міжнародними фінансовими інститутами в період воєнного стану. Визначено особливі умови функціонування агропродовольчої галузі в інституціональній структурі фінансових потоків міжнародних фінансових інститутів для відтворення монетарних, бюджетних, податкових стимулів країни.

Ключові слова: фінансово-кредитна політика, агропродовольча галузь, банківське кредитування, фінансова підтримка, гранти, фінансові інститути.

JEL code classification: E5, F5, G2, Q 34

Постановка проблеми. Повноцінне функціонування агропродовольчої галузі України залежить від факторів трансформації фінансово-кредитної політики, яка за умови впливу загроз та викликів в геоекономічному просторі, зазнає негативної генерації. Систематичність проведення державного моніторингу щодо дисбалансу діяльності агропродовольчої галузі дозволяє трансформувати вільні грошові кошти в їх результативне освоєння, здійснити державну закупівлю сільськогосподарської продукції, оцінювати вплив факторів на фінансові показники функціонування суб'єктів через визначення порогу кризового фінансового стану, за наявності якого, стабілізувати їх фінансове забезпечення, вишукати потреби у джерелах відновлення та налагоджування нових господарських зв'язків, зміцнити здатність до протистояння фінансовим ризикам внутрішнього та зовнішнього характеру, стабілізувати фінансову безпеку та зберегти прибутковість діяльності.

Дієвість заходів фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі безпосередньо визначається ресурсною базою та диверсифікованою структурою формування її джерел. Саме належне функціонування виробничої сфери агропродовольчої галузі, здатне забезпечити потреби держави та є ключовим завданням на етапі стрімких геоекономічних змін в Україні. При цьому, стабільність та дієздатність фінансових інструментів країни визначаються рухом фінансових потоків від міжнародних фінансових інститутів у післявоєнне відновлення економічних зв'язків в агропродовольчій галузі, за умови призупинення рецесії фінансового забезпечення, зростання попиту на обсяг виробництва агропродукції. Відновлення фінансового розвитку агропродовольчої галузі в майбутньому має проводитись через канали трансмісійного монетарного механізму, які передають імпульси до активізації

фінансово-кредитної політики господарюючих суб'єктів всіх типів. Проте, їх фінансовий прогрес часто гальмується неадекватним фінансово-кредитним регулюванням в державі, оскільки Україна пов'язана із монетарною політикою більшості країн геоекономічного простору, і є важливою частиною сприятливого середовища функціонування агропродовольчої галузі в країні, в якій відбувається підпорядкований фінансовий розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців та практиків доводять неможливість поділу між розвитком фінансово-кредитною політикою та монетарною політикою в агропродовольчій галузі економіки. Проблема формування впливу інструментів фінансово-кредитної політики на параметри безпечного розвитку суб'єктів агропродовольчої галузі України, особливо в частині забезпечення фінансової та цінової стабільності перебувають у центрі уваги таких вчених, як: Н. Блащук-Дев'яткіна [1], В. Вишневська [2], С. Глушенко [3], Т. Желюк [7], І. Корнева [11], Т. Королюк [12], Е. Прушківська, А. Владикіна [16], Т. Сліпченко [18], В. Тищенко [20], О. Pidkhomnyi, N. Demchyshak, Y. Droga [24].

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження геоекономічної трансформації розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі України, яка послаблює рецесію монетарного, банківського та бюджетного сектора на засадах економічних зв'язків з країнами ЄС та налагодження тимчасової фінансової підтримки від міжнародних фінансових інститутів.

Виклад основного матеріалу. Геоекономіка відображає основну тенденцію розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі в сучасного світу, оскільки інтернаціоналізація її системи через монетарну, банківську та бюджетну складову перейшла в завершальну фазу та стала єдиним цілим в період воєнних конфліктів. При цьому, геофінансова система, що забезпечує геоекономічні зміни розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі держави, досягається через логістичне вікно, яке відкриває рух до локалізації глобальних фінансових інститутів тих країн-партнерів (учасників ринку), які на її території збалансовують фінансово-кредитні потоки, врегульовують відсоткову ставку банківського кредитування за тарифним методом, тобто займаються глобальною розбудовою нових економічних зв'язків з ЄС та світом. Геофінансовий підхід дозволяє визначити вплив банківського сектора на фінансово-кредитну політику агропродовольчої галузі країни, оскільки він є домінуючим вектором фінансової стабільності банківських установ, які здатні оминати серйозні стратегічні прорахунки в фінансово-кредитній системі суб'єктів агропродовольчої галузі при формуванні нової зовнішньоекономічної парадигми та концепції їх фінансової безпеки.

Необхідно зазначити, що залишаючись у межах торговельно-посередницької доктрини модель відтворення фінансово-кредитної системи (ВФКС) суб'єктів агропродовольчої галузі може зазнати тривалої рецесії. Тобто, національна фінансово-кредитна система суб'єктів агропродовольчої галузі витрачаючи через зовнішню торгівлю фінансові ресурси, втрачає домінуючу перерозподільчу функцію у відтворювальному процесі фінансового циклу. При цьому, більша частка капіталізованих фінансових ресурсів потрапляє до міжнародних фінансових інститутів. Тому, згідно національних законодавчих вимог, банківські установи мають формувати резерви за активами (за фінансовими активами та за дебіторською заборгованістю) та резерви за фінансовими зобов'язаннями.

Приватний сектор в фінансово-кредитній політиці країни забезпечує заощадження від виробничої сфери агропродовольчої галузі на внутрішньому та зовнішньому ринку. Бюджетний сектор формує податкові надходження до бюджетів всіх рівнів та відображає частину агрегованого попиту на бюджетне фінансування агропродовольчої галузі. Монетарний сектор в фінансово-кредитній політиці агропродовольчої галузі забезпечує міжнародне співробітництво країни із міжнародними фінансовими інститутами. Вони тимчасово (в період воєнного або кризового періоду) спрямовують фінансові потоки в бюджетну та банківську систему для підтримки агропродовольчого виробництва під певні відсоткові ставки. Чисті іноземні активи монетарного сектора як для Національного банку, так і підконтрольних йому банківських установ, представляють собою чисті міжнародні

резерви країни. Вони є головним джерелом фінансування дефіциту коштів приватного (агропродовольчого) та бюджетного секторів. Іншим джерелом є чистий експорт капіталу, як джерело фінансування дефіциту коштів у внутрішній фінансово-кредитній політиці агропродовольчої галузі [17].

Досить важливим є те, що відношення між динамікою валютного курсу і її впливом на фінансові ресурси (капітал) має лінійний взаємозв'язок тільки в тому випадку, коли зміна показника відкритої валютної позиції буде рівномірною. Якщо банківські установи має значну динаміку росту відкритої валютної позиції, то відношення між валютним курсом та його впливом на капітал буде мати нелінійний характер, що вимагатиме включення до показників стрес-тесту не тільки балансових, а й позабалансових показників.

Економічні середовища агропродовольчої галузі України, як на міжнародному, так і на національному рівні, внаслідок російської агресії зазнало системних негативних впливів, що сформувало низку коротко- та середньострокових ризиків і викликів в фінансово-кредитній політиці України, на які країни-партнери узгоджено реагують. Агресія виявила протиріччя сучасного світу щодо інтеграції вартісної величини продовольчих потоків та фінансово-кредитних потоків однієї країни та її здатності взаємодіяти з іншими країнами. Це обумовлено конкуренцією (політичною, економічною, фінансовою, гуманітарною) між демократичним та авторитарним світом, що посилює увагу до проблем взаємодії і протистояння трьох найвпливовіших центрів геофінансової та гео економічної систем [23; 25]. Проте, війна, яку розв'язала країна-агресор проти України, прискорила усвідомлення безальтернативності руху країни до повноправного членства в Європейському Союзі. Це вимагає від України примноження інституційних зусиль, запровадження заходів та інструментів збереження фінансової стійкості, зміцнення капіталу агропродовольчої галузі в умовах військових дій і посткризового відновлення.

Україна є гравцем на ринку аграрних і продовольчих товарів, від якого залежить продовольча безпека багатьох країн світу. Торгівля агропродовольчою продукцією в Україні підтримується з державного бюджету. Так, згідно угоди з ЄС українські експортери без сплати ввізного мита можуть завозити в країни дружнього співробітництва агропродовольчу продукцію вітчизняного походження в межах тарифних квот (рис. 1).

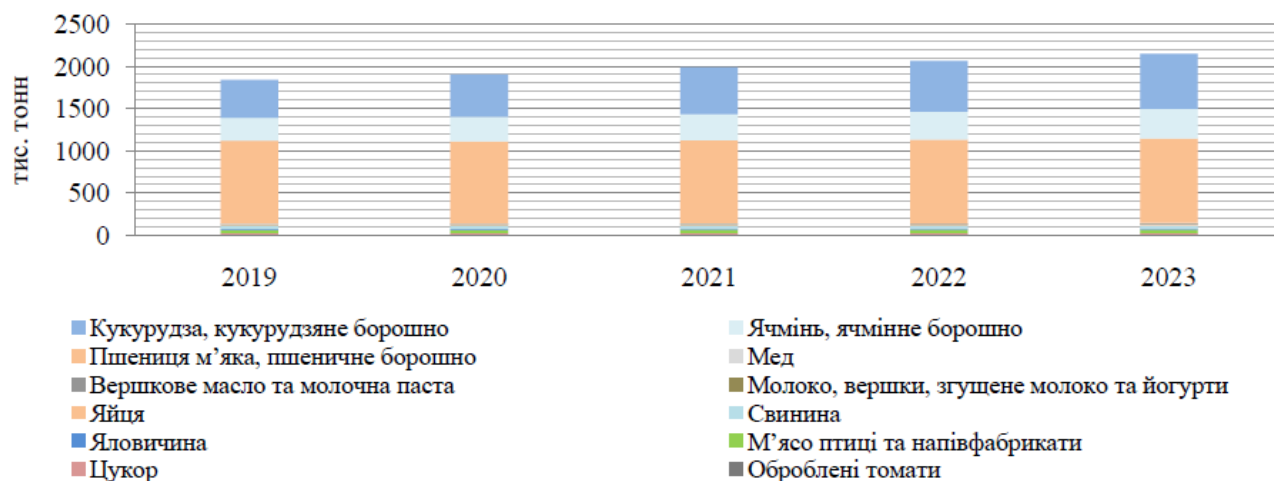

Рис. 1. Обсяг безмитного експорту продукцію агропродовольчої галузі та товарів їх переробки для України за 2019-2023 рр., тис. тонн

Джерело: побудовано за даними [4–5; 6]

В Україні за 2020–2021 рр. експорт агропродовольчої продукції збільшився на 20.5%, імпорт – на +9.5% (рис. 2).

В 2022 р. Україна експортувала продукції агропродовольчої галузі та харчової промисловості на суму 21.1 млрд. дол. США. Серед зазначеної продукції було експортовано:

кукурудзи на 5.3 млрд. дол. США, пшениці – на 2.3 млрд. дол. США, олії соняшникової – на 5.0 млрд. США, насіння ріпаку – на 1.4 млрд. дол. США [8]. За період роботи «зернового коридору» з України вивезено 15.9 млн тонн агропродукції, зокрема пшениці – 4.7 млн тонн, кукурудзи – 7 млн тонн [9].

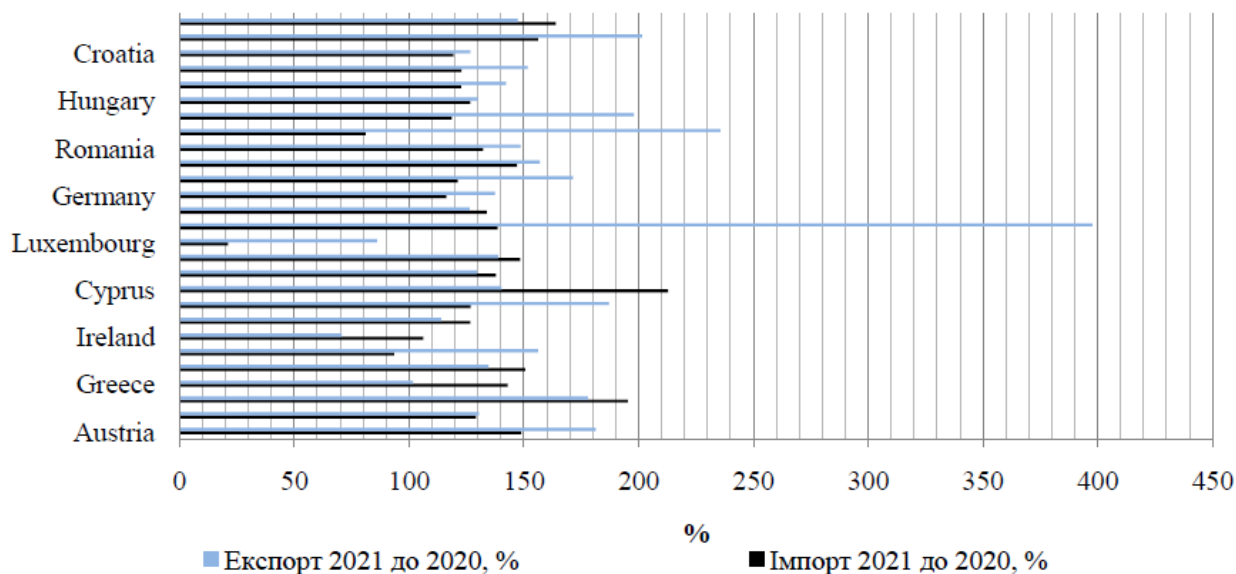

Рис. 2. Зовнішня торгівля продукцією агропродовольчої галузі України з ЄС за 2020–2021 рр., %

Джерело: побудовано за даними [4–5]

В 2023 р. ключовими викликами для України були блокада Чорного моря та дорожньої логістики, знищення країною-агресором аграрної інфраструктури, руйнування сталих міждержавних зв'язків, створення перешкод для експорту продукції агропродовольчої галузі окремими країнами ЄС. У 2023 р. загальний експортний дохід становив 21.9 млрд. дол. США, що на 8% менше ніж в 2022 р. В структурі експортного доходу зернові культури забезпечити бізнес-структурам агропродовольчої галузі власних заощаджень на суму 8.28 млрд. дол. США, що на 15.4 % більше, ніж у 2022 р. Вартість експорту олійних культур в 2023 р. становила 2.78 млрд. дол. США, що на 25.6% менше, ніж у 2022 р. (рис. 3).

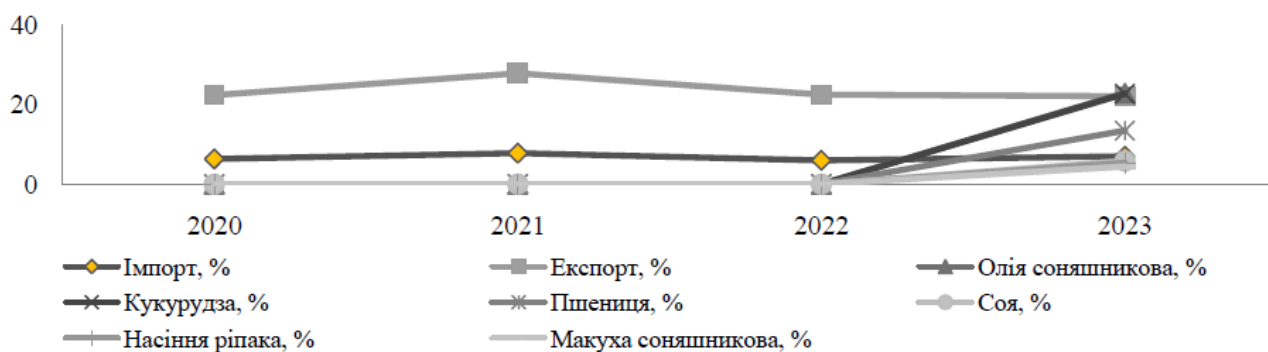

Рис. 3. Структура експорту продукції агропродовольчої галузі в Україні за 2020–2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [4–5]

Основними причинами скорочення експортного доходу в 2023 р. було падіння цін майже на всі види агропродовольчої продукції в порівнянні з 2022 р. До п'яти країн світу та Європи за експортом продукції агропродовольчої галузі з України в 2023 р. входили Румунія – 2873.7 млн дол. США (зміни до 2022 р. +371 млн дол. США), Китай – 2212.4 млн дол. США (зміни до 2022 р. +329.6 млн дол. США), Туреччина – 1989.9 млн дол. США (зміни до 2022 р. -371 млн дол. США), Іспанія – 1761.9 млн дол. США (зміни до 2022 р. +456.4 млн дол. США), Польща – 1749.6 млн дол. США (зміни до 2022 р. -877.4 млн дол. США), (рис. 4).

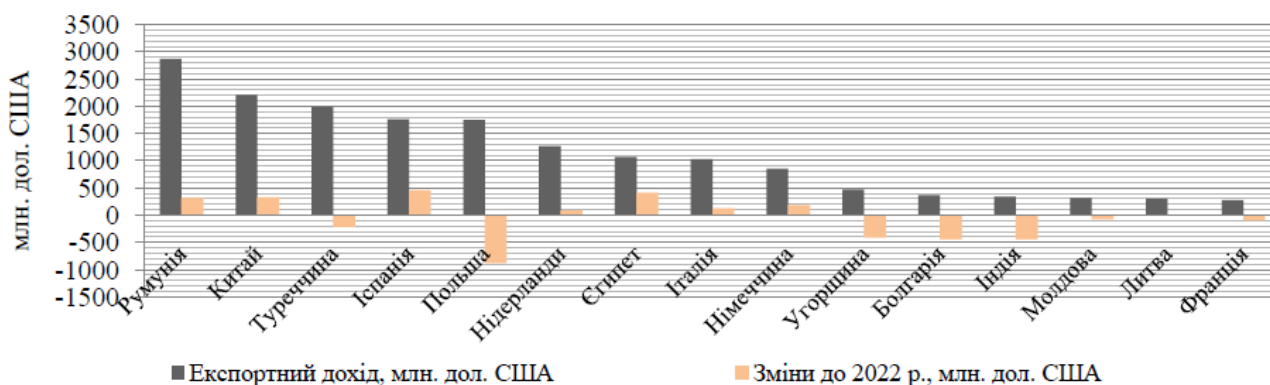

Рис. 4. Рейтинг країн світу та Європи за експортом продукції агропродовольчої галузі з України у 2023 рр., млн USD

Джерело: побудовано за даними [4–5]

Зовнішньоекономічний сектор агропродовольчої галузі стикається із суттєвим валютними ризиками на експортно-імпортні операції, які впливають на монетарний сектор та збільшують залежність суб'єктів виробництва від фінансово-кредитних потоків національних банківських установ та глобальних фінансових інститутів. Так, необхідно зазначити, що при експорті зернових культур в 2023 р. втрати прибутку за 1 тону продукції (власних заощаджень) в середньому на одного суб'єкта агропродовольчої галузі склали 129.34 дол. США. Причиною недоотримання власних фінансових заощаджень є збільшення ревальвації національної валюти по відношенню до долара США в 1.26 разів, що призвело до отримання збитку з 1 тонни експорту зернових культур в розмірі 74.71 дол. США на одного суб'єкта агропродовольчої галузі. Водночас, якщо припустити, що в 2024 р. воєнні дії в країні припиняться, геоекономічна політика та геофінансова система в світі сформуєть стабілізаційну динаміку, тоді, гіпотетично, можна прорахувати наскільки по відношенню до 2023 р. збільшився рівень власних фінансових заощаджень суб'єктам агропродовольчої галузі при девальваційних процесах національної валюти в Україні на стабілізації цінового механізму на експорт агропродовольчої продукції в 2.26 разів (за рахунок повернення валютного курсу національної валюти до початкового періоду 2022 р., тобто довоєнного періоду). Це дозволить українським виробникам агропродовольчої галузі забезпечити капіталізацію власних фінансових заощаджень. При цьому, в середньому на одного господарюючого суб'єктів прибуток за 1 тону продукції дорівнюватиме 317.75 дол. США (рис. 5).

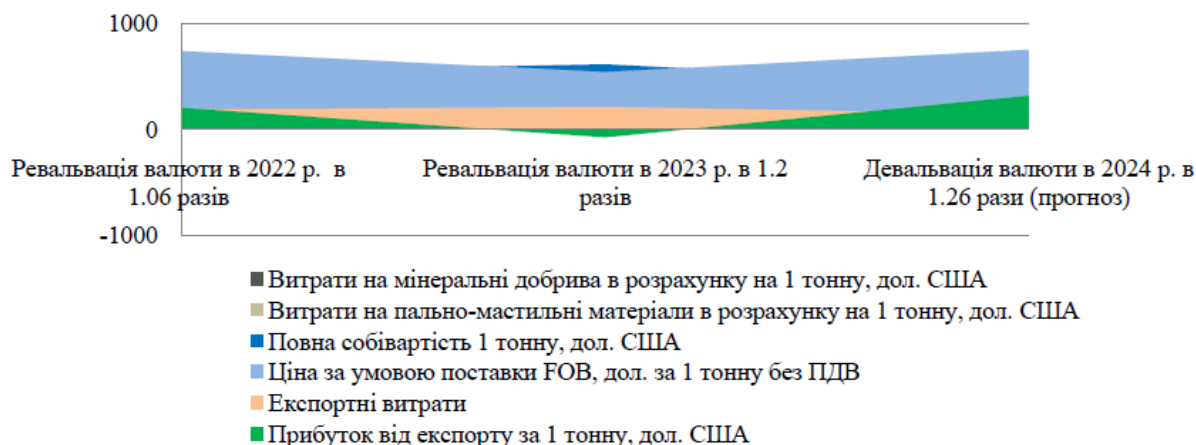

Рис. 5. Вплив валютних ризиків на експорт зернових культур в середньому на одного суб'єкта агропродовольчої галузі України за 2023 р.

Джерело: розраховано авторами

Для відновлення кредитної діяльності (врегулювання кредитного ризику) та уникнення значної простроченої заборгованості за кредитами, НБУ вніс зміни до Правил роботи банків [15] через введення в Україні воєнного стану. Крім того, задля сприяння активізації кредитування секторів економіки НБУ було вжито послаблюючі заходи щодо регулятивної політики з оцінки кредитного ризику. До таких заходів НБУ віднесено наступне: отримано право банківським установам не визнавати дефолту за кредитами, довгострокова реструктуризація, яких призводить до зменшення вартості майбутніх грошових потоків більше ніж на 10%; призупинено дію ознак високого кредитного ризику, які визначалися за фінансовими результатами та борговим навантаженням позичальників; скасовано обмеження на здійснення операцій з материнськими компаніями банківських установ щодо обміну іноземної валюти на умовах «своп»; знижено зі 150% до 100% ваги ризику за споживчими незабезпеченими кредитами (банківські установи мали можливість використовувати накопичений капітал на часткове покриття збитків, спричинених військовою агресією) [13].

Центральна роль банківських установ у фінансово-кредитній політиці агропродовольчої галузі надає їм можливість впливати на спосіб фінансування та інвестування. Вони активно впроваджують фінансові інструменти, спрямовані на підтримку та відновлення їх фінансових можливостей. Проте, для банківського сектору важливо самостійно дотримуватися відповідальних бізнес-практик, оскільки тенденція з банківським кредитування в Україні мала тенденцію до зменшення (рис. 6).

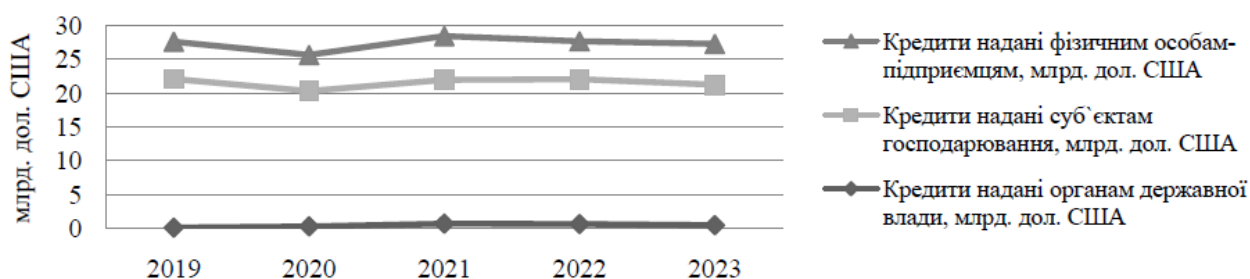

Рис. 6. Обсяги банківського кредитування в Україні з 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано за даними [19]

Зменшення обсягу наданих кредитів у 2023 р. на 39.1% в порівнянні з 2021 р. відбулось за рахунок зменшення обсягів наданих кредитів органам державної влади та фізичним особам-підприємцям. В структурі банківського кредитування переважають кредити надані суб'єктам господарювання, які в 2023 р. в порівнянні з 2021 р. також мали тенденцію до зменшення лише на 2.3%. Це обумовлено переміщенням бізнес-структур з окупованих територій та втратою ними майна та економічних зв'язків та між партнерами, в тому числі із банківськими установами.

Необхідно зазначити, що на розвиток секторів економіки під час воєнного стану в Україні було видано 20.72 млрд. USD кредитів [9]. Посилення кредитної підтримки виробників агропродовольчої галузі з боку держави, дозволило активізувати державні програми кредитування, в яких активну участь беруть державні банки. Так, із загального обсягу виданих банківських кредитів 56.4% з них спрямовано на джерела фінансування агробізнес-структур за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9%». Позики за програмою становлять близько 40% чистого корпоративного портфеля у в національній валюті. У 2022 р. банківське кредитування зростало передусім за рахунок цієї програми, яка активізована в державних банках. В рамках цієї програми, за 2022–2023 рр. більш як 80.42 тис. бізнес-структур агропродовольчої галузі були прокредитовані на відновлення їх фінансового потенціалу в розмірі 6.94 млрд. дол. США. За перші два місяці 2024 р. величина кредитів за державною програмою склала 7.32 млрд. дол. США (рис. 7).

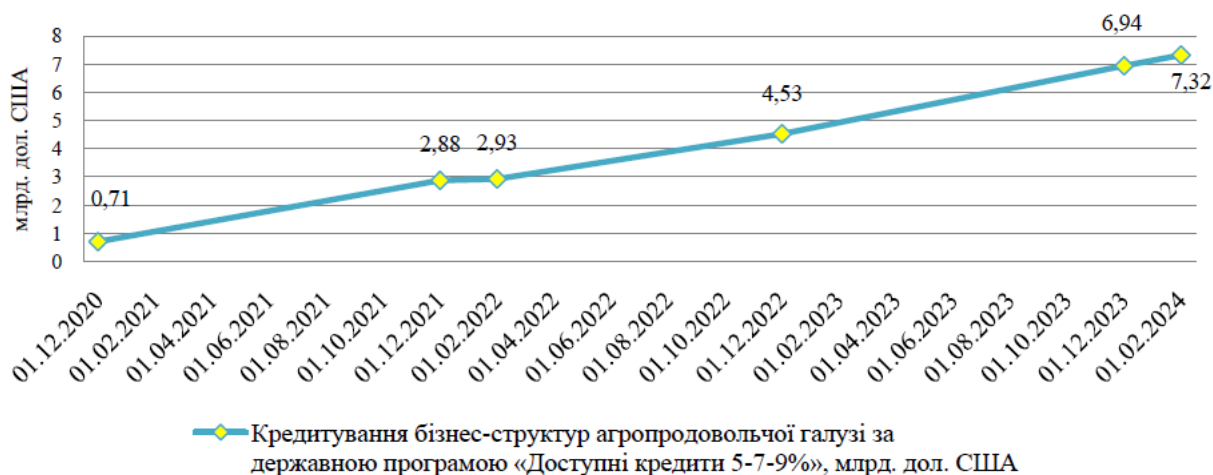

Рис. 7. Кредитування бізнес-структур агропродовольчої галузі України за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9%» у 2022–2023 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано за даними [10; 13; 15; 19]

Синергія програми «Доступні кредити 5–7–9%» із портфельними гарантіями значно розширила доступ клієнтів до кредитування. Відновлення економіки, поліпшення фінансових показників агропродовольчої галузі, а також жорстка обмеженість бюджетних ресурсів обумовили потребу звузити фокус програми задля підтримки малого і середнього агробізнесу та вразливих до безпекових ризиків підприємств. В програму було додано мету оформлення кредиту – підтримка бізнесу у воєнний час, розширено кредитування аграрного сектору, підтримка посівної кампанії, відновлення зруйнованого бізнесу, за умови його релокації. Найбільший обсяг кредитів, за програмою державної підтримки, отримали аграрії таких регіонів (рис. 8): Київський регіон – 0.36 млрд. дол. США (1029 підприємств), Дніпропетровський регіон – 0.20 млрд. USD (893 дол. США) та Вінницький регіон – 0.18 млрд. дол. США (1558 підприємств), Черкаський регіон – 0.17 млрд. дол. США (564 підприємств), Кіровоградський регіон – 0.15 млрд. дол. США (1803 підприємств), Одеський регіон – 0.13 млрд. дол. США (1179 підприємств).

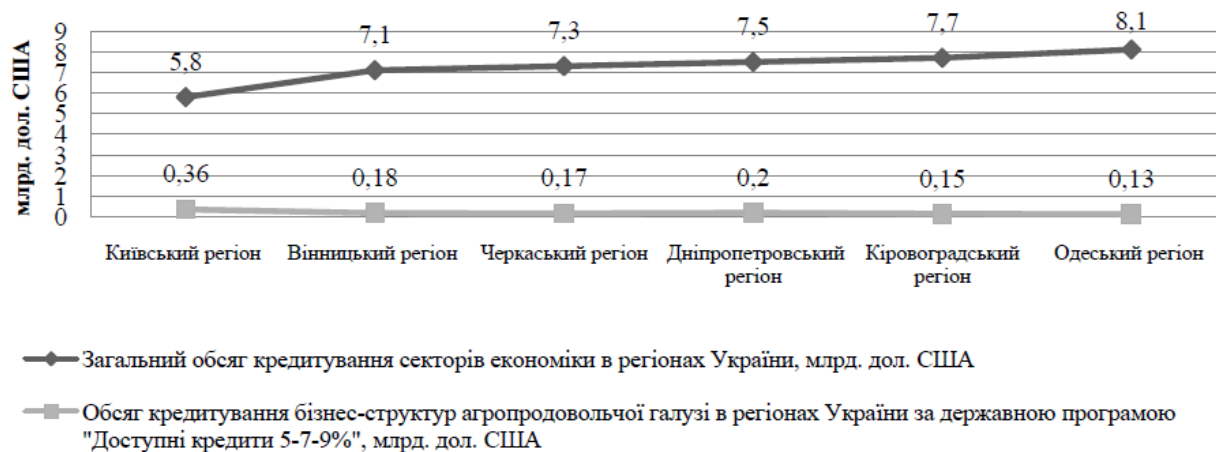

Рис. 8. Обсяг кредитування бізнес-структур агропродовольчої галузі в регіонах України за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9%», млрд. дол. США

Джерело: побудовано за даними [10; 13; 15; 19]

Відсоткова ставка НБУ в I кварталі 2022 р. складала 10%, в II кварталі 2022р. вона піднялась до 25% для збереження макроекономічних балансів, зменшення інфляційного тиску та підтримки стабільності національної валюти, а також потреби забезпечити фінансову стійкість та зменшити прогресуючий дефіцит у зовнішньоекономічній і бюджетній сферах країни, оскільки в цей період реальний рівень інфляції була в межах 25% (рис. 9).

Рис. 9. Динаміка облікової ставки НБУ у 2020-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [14]

Джерелами фінансово-кредитної підтримки агропродовольчої галузі України є зовнішні кредити та гранти від глобальних фінансових інститутів Європи та світу. За 2022 р. Україна отримала 32.2 млрд. дол. США міжнародної фінансової допомоги та 32.7 млрд. дол. США на підтримку агропродовольчої галузі. За три квартали 2023 р. частка кредитів збільшилась на 11.2 в.п., водночас, частка обсягу грантів зменшились на 13.6 в.п. У 2023 р. до загального фонду Державного бюджету України надійшло близько 5 млрд. дол. США зовнішнього

фінансування. Грантові кошти, які надаються на безповоротних умовах, склали 11% із загального обсягу фінансової допомоги [21]. Серед донорів: Японія – 2.2 млрд. дол. США (пільгове фінансування та гранти); ЄС – 1.6 млрд. дол. США (пільгове фінансування); Міжнародний валютний фонд – близько 900 млн дол. США (пільгове фінансування); Норвегія – 190 млн дол. США (грант); Німеччина – 55 млн дол. США (грант); США – 50 млн дол. США (грант); Швейцарія – 20 млн дол. США (грант); Світовий банк – 8 млн дол. США (пільгове фінансування). В січні 2024 р., в рамках проекту Світового банку, націленого на соціальних захист та відновлення агропродовольчої галузі, до Державного бюджету України від Японії надійшло 390 млн дол. США. Із загальної суми коштів, фінансова допомога з грантової частини на суму 89.8 млн дол. США спрямована на проект «Екстрений проект надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України» [6].

Висновки. Таким чином, повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну внесло свої корективи у всі галузі економіки, змінило правила їх функціонування та ввело нові обмеження кредитування та фінансової допомоги агропродовольчого сектору. Завдяки злагодженій роботі НБУ банківський сектор в країні є стабільним і контрольованим. Для відновлення та подальшого розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі України потрібна злагоджена робота всіх ланок внутрішнього механізму та фінансова підтримка країн-партнерів і міжнародних організацій.

Стратегія фінансово-кредитної політики розвитку агропродовольчої галузі має забезпечувати збільшення прямого та непрямого фінансування її суб'єктів господарювання на збільшення випуску продукції та за умови зростання державної підтримки залучати господарські структури до капітального інвестування та зростання власних заощаджень. Це дозволить суттєво збільшити фінансові індикатори суб'єктів агропродовольчої галузі та податкові платежі до бюджету, зокрема ПДВ і податок на прибуток. Основними заходами фінансової підтримки виробників агропродовольчої галузі у період дії воєнного стану має бути:

- подовжено дію державної програми «Доступні кредити 5–7–9%»;
- у рамках урядової грантової програми підтримки малого та середнього агробізнесу, розширено перелік культур, на які надаються гранти для розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства. Загалом в 2023 р. агробізнес-структурами отримали державну допомогу на суму 13.1 млн дол. США на розвиток садів і теплиць. Зокрема, на розвиток садів виплачено 10.5 млн дол. США, теплиць – 2.6 млн дол. США;
- відновлено державні додаткові стимули для створення та розвитку сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи, які були призупинені. Так, за I квартал 2023 р. проведено компенсацію єдиного соціального внеску сімейним фермерським господарствам у розмірі 0.05 млн дол. США;
- впроваджено державну підтримку на організацію водокористування на меліоративних землях для підвищення ефективності ведення агровиробництва в умовах зміни клімату, стимулювання на вирощування агропродукції. Кошти надавати виробникам агропродовольчої галузі на безповоротній основі в розмірі до 25% вартості витрат (без урахування ПДВ), але не більш як: 353.4 дол. США на 1 га оброблюваних угідь для зрошення але без урахування вартості поливної техніки й обладнання для поливу; 674.7 дол. США на 1 га оброблюваних угідь для зрошення з урахуванням вартості поливної техніки та насосного обладнання; 653.3 дол. США на 1 га оброблюваних угідь для краплинного зрошення з урахуванням вартості обладнання українського виробництва;
- продовжено регулювання цін на певні види агропродовольчих товарів для підтримки стабільності продовольчого забезпечення населення. На період воєнного стану та трьох місяців після його припинення чи скасування встановити граничний рівень торговельної надбавки в розмірі не більше як 10% на борошно пшеничне, молоко, яйця, тушки птиці, олію соняшникову, хліб житньо-пшеничний і батон;
- скасування ліцензування експорту певних видів агропродукції, зокрема на велику рогату худобу, морожене м'ясо великої рогатої худоби, м'яса курей, м'яса та їстівних

м'ясних субпродуктів, їстівного борошна з м'яса або м'ясних субпродуктів, яєць курей, жита, вівса, проса;

- затвердження плану заходів із розмінування земель сільськогосподарського призначення, який визначає першочергові завдання для координації дій органів державної влади, операторів протимінної діяльності, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання Дніпропетровського, Запорізького, Київського, Миколаївського, Сумського, Харківського, Херсонського, Чернігівського та Черкаського регіонів. У цих областях потрібно розмінувати близько 470 тис. га земель сільськогосподарського призначення;

- забезпечення агровиробників насінням та добривами для посівної площі близько 370 тис. га. згідно програми USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО). Отримати допомогу зможуть аграрії, які: мають в обробітку від 5 га до 500 га у будь-якому регіоні України (за винятком тимчасово окупованих територій); суб'єкти, що вирощують зернові або олійні культури; юридичні особи або фізичні особи-підприємці, зокрема сімейні фермерські господарства. По 1 т добрива отримають заявники, які обробляють від 5 га до 20 га землі (власна та орендована). Аграрії, які обробляють від 20 га до 500 га – по 2 т добрив. Пріоритетність в отриманні добрив матимуть господарства, власниками або заявниками яких є жінки (згідно з інформацією в системі ДАР – Державному аграрному реєстрі);

- надання допомоги через Державний аграрний реєстр від Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) у межах двох програм;

- програма підтримки з фінансуванням від ЄС, спрямована на надання інвестиційної грантової допомоги мікро- та малим сільськогосподарським виробникам, кооперативам та асоціаціям виробників географічних зазначень (розмір грантової підтримки – від 1 тис. дол. США до 25 тис. дол. США).

- програма з надання насіння ярих культур (пшениця, ячмінь, горох) для підтримки малих фермерів у прифронтових регіонах, а саме: у Сумській, Чернігівській, Донецькій, Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській та Одеській областях. У програмі можуть взяти участь юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які мають зареєстровані сільськогосподарські угіддя площею від 10 га до 500 га. Обсяг наданої допомоги – 2 т насіння ярих культур на господарство на вибір, залежно від регіону;

- впровадження двох програм-грантів від Міжнародної гуманітарної організації Mercy Corps для суб'єктів агропродовольчої галузі, які релокували свій бізнес, а також фермерським підприємствам для подолання наслідків війни в Київському, Полтавському, Сумському та Чернігівському регіоні. Фінансова підтримка надається через Швейцарську агенцію розвитку та співробітництва (SDC). Допомога надається малим та середнім фермерським підприємствам при співінвестуванні в переробку, виробництво з доданою вартістю, зберігання, надання різних сільськогосподарських послуг тощо (середній обсяг – 40 тис. дол. США);

- впровадження програми фінансової допомоги релокованого (або такого, що знаходиться в процесі релокації) через війну малого та середнього агробізнесу. Програма доступна в Київському, Івано-Франківському, Львівському та Тернопільському регіоні для збереження та створення робочих місць внутрішньо перемішеним особам (ВПО) та населення, яке постраждало внаслідок бойових дій. Фінансова допомога (середній обсяг – 20 тис. дол. США) надається на придбання основних засобів. Умовою участі в зазначених програмах є інвестиція власних коштів до 50% від суми фінансової допомоги.

Ужиті заходи зменшать негативні наслідки війни для агропродовольчої галузь, створять умови для збереження та відновлення його фінансового потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Фелісеєв В.А. Вплив грошово-кредитної політики на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2020. № 5 (81). С. 153–158.
2. Вишневецька В.С. Економічний механізм інфляційного таргетування в Україні: автореф. дис... к.е.н.:08.80.08 / ЛНУ ім. І. Франка. Львів, 2015. 22 с.
3. Глущенко С.В. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти. Київ : НаУКМА, 2017. 64 с.
4. Державна служба статистики України. 2021. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 11.10.2024).

5. Державна служба статистики України. 2022. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 11.10.2024).
6. Експорт сільськогосподарської продукції України. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-tsoho-roku-eksportuvala-ahroproduksii-na-211-miliardiv-dolariv-iuliia-svytydenko> (дата звернення 11.10.2024).
7. Желюк Т.Л. Досягнення макроекономічної стабілізації в умовах глобалізації і лібералізації світової економіки. *Наука й економіка*. 2014. № 4 (36). С. 171–176.
8. Зерновий коридор сільськогосподарської продукції залишив Україну. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zernovyi-korydor-159-mln-tonn-ahroproduksii-vyikhalo-z-ukrainy> (дата звернення 11.10.24).
9. Зернова ініціатива сільськогосподарської продукції. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zernova-initsiatyva-za-pershyy-misiats-roboty-vidpravleno-ponad-17-mln-tonn-ahroproduksii> (дата звернення 11.10.2024).
10. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. 2023. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6 (дата звернення 11.10.2024).
11. Корнева І.В. Підвищення ефективності монетарної політики та інструментів її реалізації в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2015. № 28. С. 125–129.
12. Корольок Т.О. Роль монетарної політики у забезпеченні національної безпеки України. *Економіка та держава*. 2019 № 6. С. 36–40.
13. Національний банк України. Змінено підходи до оцінки банками кредитного ризику. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku> (дата звернення 11.10.2024).
14. Облікова ставка НБУ. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish> (дата звернення 11.10.2024).
15. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп: Постанова Правління Національного банку України від 25 лютого 2022 р. № 23. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/25022022_23.pdf?v=6 (дата звернення 11.10.2024).
16. Прушківська Е.В., Владикіна А.Б. Таргетування як аспект монетарної політики в умовах глобалізації. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2010. № 3. С. 141–146.
17. Рокоча В.В., Одягайло Б.М., Терехов В.І. Гоекономіка та глобальні стратегії українського бізнесу (антикризовий аспект). Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2017. 352 с.
18. Сліпченко Т. О. Теоретичний аналіз монетарних режимів та критерії його вибору для України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20. С. 232–238.
19. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (дата звернення 11.10.2024).
20. Тищенко В.В. Монетарна політика в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 26. С. 76–81.
21. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-hrudni-2023-roku-minfin-zaluchyv-5-mlrd-dolariv-ssha-hrantiv-ta-pilhovoho-finansuvannia-vid-mizhnarodnykh-partneriv> (дата звернення 11.10.2024).
22. Шушкова Ю.В., Парфенюк Є.І., Турба Р.Б. Особливості банківського кредитування та засоби стабілізації фінансового забезпечення бізнесу в Україні в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2023. № 9. С. 213–221.
23. Юрчишин В. Геополітичні та гоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії та оновлення місця України у світовому просторі. Київ: Центр Разумкова, 2022. 102 с.
24. Pidkhomnyi O.M., Demchyshak N.B., Dropa Y.B. Population financial activity in the formation of indicators for public confidence level and shadow economy risks: the case of Ukraine. *Espacious*. 2019. Vol. 40(38).
25. Tulush, L.D., Radchenko, O.D., Lanovaya, M.I. (2022). Priorities and Efficiency of Government Support for the Agricultural Sector of Ukraine. In: *Sustainable Agriculture. Environmental Footprints and Eco-design of Products and Processes*. 2022. P. 13–23. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-16-8731-0_2

References:

1. Blaschuk-Devyatkina N. Z., Feliseev V. A. (2020) The influence of monetary policy on the banking system of Ukraine. *A Young Scientist*, no. 5(81), pp. 153–158. (in Ukrainian)
2. Vyshnevskaya V. S. (2015) The economic mechanism of inflation targeting in Ukraine: abstract of the dissertation of the candidate of economic sciences. Lviv: I. Franko Lviv National University named after. (in Ukrainian)
3. Hlushchenko S. V. (2017) Monetary policy: theoretical and methodological aspects. Kyiv: NaUKMA. (in Ukrainian)
4. State Statistics Service of Ukraine. (2021). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
5. State Statistics Service of Ukraine. (2022). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
6. Export of agricultural products of Ukraine. (2023). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-tsoho-roku-eksportuvala-ahroproduksii-na-211-miliardiv-dolariv-iuliia-svytydenko>
7. Zhelyuk T. L. (2014) Achieving macroeconomic stabilization in the conditions of globalization and liberalization of the world economy. *Science and economy*, no. 4 (36), pp. 171–176. (in Ukrainian)
8. The grain corridor of agricultural products has left Ukraine. (2022). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/zernovyi-korydor-159-mln-tonn-ahroproduksii-vyikhalo-z-ukrainy> (in Ukrainian)
9. The grain initiative of agricultural products. (2022). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/zernova-initsiatyva-za-pershyy-misiats-roboty-vidpravleno-ponad-17-mln-tonn-ahroproduksii> (in Ukrainian)

10. Report on financial stability. National Bank of Ukraine. (2023). Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6 (in Ukrainian)
11. Korniyeva I. V. (2015) Increasing the effectiveness of monetary policy and tools for its implementation in Ukraine. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: "Economy"*, no. 28, pp. 125–129. (in Ukrainian)
12. Koroliuk T. O. (2019) The role of monetary policy in ensuring the national security of Ukraine. *Economy and the State*, no. 6, pp. 36–40. (in Ukrainian)
13. National Bank of Ukraine. Some approaches to credit risk assessment by banks have been changed. (2022). Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku> (in Ukrainian)
14. Accounting rate of the NBU. (2024). Available at: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish>. (in Ukrainian)
15. About some issues of the activity of Ukrainian banks and banking groups. (2022) Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated February 25, No. 23. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/25022022_23.pdf?v=6 (in Ukrainian)
16. Prushkivska E. V., Vladykina A. B. (2010) Targeting as an aspect of monetary policy in the conditions of globalization. *State and regions. Series: "Economy and Entrepreneurship"*, no. 3, pp. 141–146. (in Ukrainian)
17. Rokocha V. V., Odahaylo B. M., Terekho V. I. (2017) Geoeconomics and global strategies of Ukrainian business (anti-crisis aspect). Kyiv: KROC University of Economics and Law. (in Ukrainian)
18. Slipchenko T. O. (2010) Theoretical analysis of monetary regimes and criteria for its selection for Ukraine. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, no. 20, pp. 232–238. (in Ukrainian)
19. Statistics of the financial sector. National Bank of Ukraine. (2023). Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms>. (in Ukrainian)
20. Tyshchenko V. V. (2019) Monetary policy in Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*, no. 26, pp. 76–81. (in Ukrainian)
21. Government portal. (2023). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-hrudni-2023-roku-minfin-zaluchyv-5-mlrd-dolariv-ssha-hrantiv-ta-pilhovoho-finansuvannia-vid-mizhnarodnykh-partneriv>
22. Shushkova Yu. V., Parfenyuk E. I., Turba R. B. (2023) Peculiarities of bank lending and means of stabilizing business financial support in Ukraine in wartime conditions. *Business Inform*, no. 9, pp. 213–221. (in Ukrainian)
23. Yurchyshyn, V. (2022) Geopolitical and geoeconomic changes formed under the influence of Russian aggression and renewal of Ukraine's place in the world space. Kyiv: Razumkov Center. (in Ukrainian)
24. Pidkhomnyi O. M., Demchyshak N. B., Dropa Y. B. (2019) Population financial activity in the formation of indicators for public confidence level and shadow economy risks: the case of Ukraine. *Espacious*, no. 40(38).
25. Tulush L. D., Radchenko O. D., Lanovaya M. I. (2022) Priorities and Efficiency of Government Support for the Agricultural Sector of Ukraine. In: Sustainable Agriculture. *Environmental Footprints and Eco-design of Products and Processes*, pp. 13–23. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-16-8731-0_2

Tulush L. D., PhD in Economics,
Senior Researcher, Associate Professor
National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"
tulush@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3922-5245

Trusova N. V., Doctor of Economics, Professor
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
trusova_natalya5@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9773-4534

GEOECONOMIC TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL AND CREDIT POLICY OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY OF UKRAINE

Abstract. The article examines the transformational course of events regarding the change in the direction of the development of the financial and credit policy of the agro-food industry in the context of changes in the institutional doctrine of Ukraine. The direction of changes in the development of the financial and credit policy of the agro-food industry of Ukraine with the aim of suspending the monetary, banking and budget recession, restoring economic ties with the EU during the period of martial law, establishing temporary support and activating the movement of financial flows from global financial institutions are substantiated. A conceptual approach to changing the institutional doctrine of Ukraine and the development of the financial and credit policy of the agro-food industry with the help of four interconnected sectors is presented: private, budgetary, monetary and foreign economic. The trend of changes in the NBU discount rate in the prewar and wartime period of Ukraine, which is closely related to the overnight rates on the interbank

market, is given. The amount of lending to the agro-food industry under the state program “Affordable loans 5-7-9%” is given and its interaction with portfolio guarantees of banking institutions is proven. The structure of grant aid to agro-food industries from international financial institutions is presented. The promising direction of financial inclusion and restoration of the agro-food industry should be a transformational model of the general balance of financial and credit flows between the countries of the European Union and Ukraine. A special institutional structure of finance in the agro-food industry is defined, which forms the movement of financial flows from international financial institutions for the reproduction of monetary, budgetary and tax incentives in a new vector of the country's development.

Keywords: financial and credit policy, agro-food industry, bank lending, financial support, grants, financial institutions.